

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16> (дата звернення: 02.04.2022)

6. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 02.04.2022).

*Сухоребра Т.І.
к.ю.н., завідувач кафедри права,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного
торговельно-економічного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ НОРМ НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА

Адміністративна відповідальність у сфері охорони природи має давні традиції та пройшла складну історію свого становлення яка включала в себе різні види покарання. З цієї причини при її дослідженні значну допомогу може надати досвід українського козацтва, який ґрунтується на національних традиціях, звичаях, правилах.

Одним з перших нормативно-правових актів прийнятих у сфері охорони природи були два універсали Богдана Хмельницького, які мали найвищу силу у порівнянні з іншими актами. Так, Універсал від 22 листопада 1649 р. присвячувався охороні лісів у Київському Михайлівському Золотоверхого монастиря, який був одним з найбільших монастирів тодішнього Києва. В цьому документі перед сотником Васильківським та козаками с. Глевахи, Малютинки, Юрьєвки, ставилось завдання з охорони лісу від незаконних рубок. Питання відповідальності за правопорушення у сфері охорони природи регламентувались в Універсалі Богдана Хмельницького від 5 червня 1656 р. який торкався лісів

Максаківського Спасо-Преображенського монастиря, який було засновано приблизно у середині XVI століття. В тексті документу вказується на причини його підготовки – скарги монахів на незаконні рубки та косіння сіна. Достатньо широкий спектр покарань за правопорушення у сфері охорони природи передбачався Охоронним листом Івана Мазепи від 29 січня 1692 р. в якому встановлювались заборони рубати ліс, який належав значному військовому товаришу К. Солонині. Деякі особливості юридичної відповідальності за незаконні рубки лісу в Елинські діброві Троїцько-Ільїнського монастиря на Чернігівщині регламентувались в Універсалі Івана Скоропадського від 12 липня 1721 р. Документ передбачав сурове покарання в якості чого використовувались тілесні покарання, биття киями, відсікання носа, вух, кінцівок, таврування, позбавлення честі й прав. Природні об'єкти охоронялись в часи гетьмування Кирила Розумовського який 6 липня 1761 р. підписав універсал в якому перед козацькою старшиною ставиться завдання охороняти ліси, припинити їх знищення, проводити боротьбу з підпалами природних об'єктів. В якості запобіжних заходів гетьман наказує проводити контроль на базарах за продажем дров і обов'язково з'ясовувати в яких лісах проводились рубки та карати винних при наявності фактів незаконних рубок.

Характерними рисами системи козацького права було його базування на звичаях, які обумовлювались конкретно-історичними умовами. Одночасно з цим козацьке право було становим корпоративним правом, яке встановлювало різний правовий статус окремих груп населення та було направлено на захист військово-політичної організації. В період існування Запорозької Січі за допомогою норм звичаєвого право встановили певний порядок природокористування за порушення якого встановлювались різні міри відповідальності.

В архіві запорізького Коша зберігаються документи згідно з якими паланкова та полкова старшина зобов'язується захищати природні об'єкти

та карати винних за порушення встановлених правил. У змісті Ордера Коша вказувалось, що за охорону природних об'єктів козакам дозволялось облаштувати хутір, збудувати хати, завести пасики, а також косити сіно. У випадку невиконання цих обов'язків Кіш мав право використати таку міру відповідальності як розрив угоди та передачі ділянки іншому користувачеві. Прикладом такого підходу був випадок з козаком Шапкою, якого за невиконання обов'язків з охорони природи та залісення території було відібрано Сухий Байрак та передана в користуванні іншому козакові.

Значна увага питанням юридичної відповідальності шляхом встановлення штрафних санкцій за порушення норм з охорон природи знайшла своє закріплення в «Правах, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р.

Підводячи підсумки юридичної відповідальності за правопорушення у сфері охорони природи виникає питання чому автори давньої пам'ятки приділили таку увагу цій проблемі. Однією з причин була та обставина, що частина земель та деякі природні ресурси належали окремим громадам, селам, містечкам, поселенням. З іншої сторони у цей історичний період почалось широке використання гетьманських універсалів які регламентували надання земель у власність, володіння та користування закріплення розподілу земель, а також затвердження угод на куплю продажу земель на яких часто були розташовані природні об'єкти. З іншої сторони економічне життя козацько-гетьманської держави у другій половині XVIII ст. почало змінюватись оскільки військові дії проти татар поступово почались зменшуватись, а більшого значення здобуло сільське господарство, ремісництво та торгівля. Для їх отримання необхідно було використовувати багато сировини, яку можна було добути шляхом експлуатації природних об'єктів тому охорона прав на ці елементи природи набуває важливого значення.

Отже, юридична відповідальність, яка встановлювалась гетьманськими універсалами, мала невизначений характер, були відсутні чіткі штрафи санкції, що допускало широке трактування покарань за правопорушення пов'язані з природними об'єктами. Згідно Ордерів, виданих Запорізьким Кошем, встановлювались норми відповідальності у вигляді необхідності оплати штрафу та вилучення природних об'єктів у орендарів та передачу їх іншим особам. Штрафні санкції, зафіксовані в «Правах, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р., були направлені на охорону окремих видів звірів, птахів, бджіл, бортних дерев, сінокосіння.

Фаріон-Мельник А.І.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри безпеки та
правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

Мельник І.М.

*ст. викладач кафедри безпеки та
правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

ЕКОЗЛОЧИНИ РФ В УКРАЇНІ : ФІКСАЦІЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Страшні наслідки війни Росії проти України — це не лише людські та економічні втрати, а й дуже великий негативний вплив на довкілля. Росіяни цинічно знищують українські природні ресурси та завдають безпрецедентні екологічні збитки: обстрілюючи ракетами нафтобази, підриваючи газопроводи, захоплюючи Чорнобильську та Запорізьку АЕС, спричиняють техногенні катастрофи, що можуть становити загрозу цілій Європі.